

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1850

ԹԻՒ 378

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ, 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

Լզգի մը լուսաւորութեան և ուսմանց մէջ յառաջագնացութեան վիճակը՝ ի հարկէ նոյն ազգին վաւերաց արուած բարեկրթութեան կրնայ իմացուիլ: Աստուծոյ գլխաւորապէս երկու կերպիւ կը տրուի ժողովրդեան. նախ՝ ազգին մէջ դպրատունները աւելցնելով և բարեկարգելով, երկրորդ՝ տղայքը յուղարկելով ժամանակին լուսաւորեալ և զանազան գիտութեամբ ծաղկեալ մայրաքաղաքները, ուր երևելի ճեմարանաց մէջ բարձրագոյն ուսմանը սովորելով և հաստատուն գիտութիւններ ձեռք բերելով կը դառնան իրենց հայրենեաց ծոցը, և այն տեղ հարկաւորապէս սովորածին կամոց կամոց կը տարածուի ազգին մէջ:

Եւս սկզբանց համեմատ դատողութիւն մը քննելով մեր Հայոց ազգին վրայ, միանգամայն մտքէ Հայնեւրոպայի և կերպ տկար միջոցները, անշուշտ միտքարական եղբայրացութիւն մը պիտի տեսնամք անոր ուսումնասիրական այժմեան վիճակին համար: Բանի մը տարիէ հետեւ ազգին մէջ դպրատանց ըստ կարի ծաղկելուն և յառաջագնացութեան վրայք խօսքը ուրիշ անգամի թող տեսնուի, առայժմ մեր բարեկրթ ընթերցողաց աչքին առջև դնել կուզեմք Փարիզի մէջ ըստ անշուշտ հայկազուն երիտասարդաց ցուցակը, որ ազգաւոր սրտերուն անշուշտ մեծ միտքարութիւն պիտի պատճառէ:

Պարոնայք Տատեան Սիմէոն:

Յօհաննէս:

Յակոբիկ:

Եւս մեծաշուք պայազատներէն առաջինը՝ զնաւորական բազմաբուստից (բոլորէքներ) զըզրոցը մտնելու կը պատրաստուի: Երկրորդը՝ Անթիփարիի դպրոցին մէջ զանազան ուսմանց կը հետեւի, ուրտեղ կը գտնուի նաեւ երրորդը, որուն երթալ տակաւին շատ ժամանակ չեղաւ: Բնդհանրապէս խօսելով՝ այս երեք աղետական եղբարքն ալ մեծ յառաջագնացութիւն և յարմարութիւն կը ցուցնեն իրենց ուսմանց մէջ:

Պարոնայք Կ. Երամեան Երամ:

Կ. Պալեանց Սարգիս:

Նիվրոզեանց Մեղիստիմ, Վիւննիսիսեան Սիմէոն:

Եւս յարգելիներէն առաջինը՝ զանազան ուսմանց կը հետեւի. միւս երեքն արհեստից և ձեռագործաց կեդրոնական դպրոցին աշակերտք են, (էբրէլ սանդրալ տեղ արդէ մէթիկ):

Պարոնայք Պալեանց Յարութիւն:

Թաքաւորեան Գէորգ:

Մոզեան Գրիգոր:

Շիշմանեան Յովսէփ:

Երզնկեան Յակոբ:

Յօհաննէս Յօհաննէս:

Վահանեան Յօհաննիկ:

Եւս յարգելիներէն առաջինը արդէն բժշկականութիւնը ընդնեւելու վրայ է. միւս հինգը նոյն արհեստին յարգութեամբ կը հետեւին. իսկ վերջինը՝ այսինքն պարոն Վահանեանը, որ մեծապատիւ Երզնկեան աղային թոռն է՝ ճարտարապետութեան կը հետեւի. որուն մէջ իսկոյն յառաջագնաց է, և առայժմ մէկ քանի ամսուան համար Կոստանդնուպոլիս դարձած է:

Պարոնայք Իւթիւճեան Կարապետ:

Նիվրոզեանց Յովսէփիկ:

Վիւննիսիսեան Ստեփան:

Թիւսիսիսեան Յօհաննէս:

Խաչատրեան Յարութիւն:

Խաչատրեան Ստեփան:

Փիշիշեան Սահակ:

Վաճառականութեան բարձրագոյն դպրոցին աշակերտք են, որոցմէ առաջին վեցին վրայք լրաբոյս սեպ. 29 թերթին մէջ յիշատակութիւն ըրած էմք: Եւս յարգելիներէն առաջինը չորսը իրենց ուսմանը կատարած և դպրոցէն վկայական առած են, իսկ պարոն Թիւսիսիսեանը երկրագործութիւն ալ սկսաւ այժմ:

Պարոնայք Խորասանեան Սիմէոն:

Խորասանեան Թովմաս:

Երամեան Յակոբ:

Սիւրենեան Կարապետ:

Պիլեզեկեան Սարգիս:

Թիւսիսիսեան:

Եւս պարոններէն առաջին երկու աղետական և զըզրոցը զանազան ուսմանց կը հետեւին և կը պատրաստուին մտնելու վաճառականութեան, արուեստից և ձեռագործաց դպրոցը. իսկ միւս 4 յարգելիները երկրագործութեան դպրոցին աշակերտք են:

Պարոնայք Կոստանդեան Սարգիս:

Կ. Սարկոսեան Կարապետ:

Կարապետ:

Կիւլա (Վարդուհի):

Եւս մեծաշուք առաջին երեքը՝ Ստեփանի դպրոցը (քուլէթ Ստեփան) զանազան ուսմանց կը հետեւին, որոց մէջ իսկոյն յառաջագնաց են. իսկ երրորդը՝ որ ծաղկահասակ աղետական օրիորդ մըն է, այսինքն հանգուցեալ Կոստանդեան Սիմէոնը աղային թոռն է, նմանապէս զանազան ուսմանց կը հետեւի աղջկանց յատկացեալ երևելի դպրոցի մէջ:

Պարոնայք Խոսեան Կարապետ:

Խոսեան Սիմէոն:

Սարենեան:

Սարկոսեան Պողոս:

Երզնկեան Վահան:

Եւս մեր ցուցակին համեմատ ուսմանց թիւք 36 հոգի կը համարուի. որոց յարեւել Ստեփանի դպրոցին աշակերտեալներն ալ, որ առայժմ 18-20 հոգի են. ըսել է որ այսօրուան օրս 56 հոգի չափ հայազգի ուսանողք կը գտնուին ի Փարիզ. Աւստի կարծեմք թէ այս թիւը, որ քաջայայտ էմք թէ օր ըստ օրէ պիտի աւելնայ, իսկոյն միտքարական և բերկրաւոր է Հայոց ազգին ապագային համար:

Եւս մեր ցուցակին համեմատ ուսմանց թիւք 36 հոգի կը համարուի. որոց յարեւել Ստեփանի դպրոցին աշակերտեալներն ալ, որ առայժմ 18-20 հոգի են. ըսել է որ այսօրուան օրս 56 հոգի չափ հայազգի ուսանողք կը գտնուին ի Փարիզ. Աւստի կարծեմք թէ այս թիւը, որ քաջայայտ էմք թէ օր ըստ օրէ պիտի աւելնայ, իսկոյն միտքարական և բերկրաւոր է Հայոց ազգին ապագային համար:

Եւս մեր ցուցակին համեմատ ուսմանց թիւք 36 հոգի կը համարուի. որոց յարեւել Ստեփանի դպրոցին աշակերտեալներն ալ, որ առայժմ 18-20 հոգի են. ըսել է որ այսօրուան օրս 56 հոգի չափ հայազգի ուսանողք կը գտնուին ի Փարիզ. Աւստի կարծեմք թէ այս թիւը, որ քաջայայտ էմք թէ օր ըստ օրէ պիտի աւելնայ, իսկոյն միտքարական և բերկրաւոր է Հայոց ազգին ապագային համար:

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆԱՔ

Պարոնայք զբաւմունքեան պարոն Իւանով:

(Երբեքանութիւն 1)

Եւս ուրեմն սխալ պարոն Իւանովն յասելն թէ՝ Հայք յառաջ քան զԲրիտանիան ալ յայլ կարծիս էին զինքեանց և անագան ուրեմն ի հաւատալն ծանօթացեալ Երբեքանցի գրոց՝ յարմարել սխալն զաւանդութիւնս իւրեանց ընդ Երբեքանցեացն և ի սակա գտանելոյն Երբեքանցի ի Հայաստան՝ գուն զործեցին զըզրոցի ժառանգութիւնն Եւրոպայի յիւրեանս գրաւել. վասն զորպէս տեսցաւ ի վերոյ՝ ընդհանրական տուն Եւրասիական ամանորաբերի ի ծաղկոտ լեռան, որսկէն զիմեանս ըստը, թուրքսն զաղաւնիս և Յովսէփոսի յաւանդութեան Հայոց ուսմանը զնախնջեան քաղաքն կուգէ նախկին իջեան Եւրոպայի կամ թէ յաւանդութեան Հայոց և զի եկաց նա 85 ամեք յառաջ քան զԲրիտանոս, իսկ Հայք լուսաւորեցան Եւրոպայի յարեւել ի սկզբան չորրորդ դարուն, հետեւի աստի յայտնան ասել թէ՝ գիտելին գոնէ 400 ամեք յառաջ քան զհաւատալն:

(1) Տես լրագրոյն 378-րորդ թիւը:

ԶԵՂԱՅ և զորդւոց նորա զերծանիլն և կեանք ի Հայաստան. և առ ո յամենայն ազգաց մարթ է գտանել զայլապի ճշգրիտ ապացոյցս զվերոյիշեալ անցիցն, եթէ ոչ առ Հայս, և ինչէր ապաքէն առ ի թ ստիպող շինելոյ Հայոց զայնչափ մայրաքաղաքս զորազան լեռամբն Երբեքանցի, եթէ ոչ կեանք և մեռանիլ ընդ Հբով այնր, յորոյ գագաթման գերծեալէր նախկին մարդկութիւն:

2. Պ. Իւանովն յառաջ վարեալ զբան իւր ասէ՝ Հայք փոխեցին զնոյն ի Բրիտանոս, զոր աղջատելով ծանոթ է ի (Բէրլին) և զորդիս նորա զԵմ, զԲամ և զԵմքէթ ի Օրուան, ի Տիտան և ի Յայկաթոթթէ. ուստի ի մէջ առից որչափ ինչ մարթ է զբանս համազգի և օտարազգի մատենագրաց առ ի հաւատել զնոյնութիւն ծանօթացն: Սովսէս խորենացի (1) ի պատմելն զանցս ընդհանրին, զաղաւնիս տապանին Մարաթեան լեռնին և բնակութեան նոյն որդւոյք ի Հայս՝ ոչ իւրեմն ինչ ստեղծաբանէ, այլ յայտնի մատենացոյց լինի ի նախնի հեթանոս մատենագիրս, այն է ի Բիւրոսեան Սիմէոնի, զոր կոչէ արդարաբոս, Միլիսիսիսեան փիլիսոփայն և յերգս Երամեանցայ. և յաւելու ըստ ոճոյ գրուածոց նոյն հիւսել: Վաւերիս ի վերագրացն, յետ ընդհանրին երկս կարգելով արտ ան:

(1) Պատմութիւն Խորենացոյ. գիրք 3-րդ գլուխ:

ուսնիս յառաջ քան զաշտարակաշինութիւն զինի նաւարկութեան Բրիտանոսի (Եւրոպայի) ի Հայս ճշգրտեմք: Ստեփանեան արքն կուգէն առ արեւելեան հեթանոսս Օրուան Տիտան և Յայկաթոթթէ, որք են որդիք Եւրոպայի, Բամ և Եմքէթ: Եւս ուրեմն նոյն ինքն Բիւրոսեան Սիմէոնիցն է որ կոչէ զնոյն Բրիտանոս: Բայտ այսմ գնէ Եւրոպայի (1) և Պոլսոյ ի գիրսն Փաղեկ անուանեալ (2), յորում յառաջ բերեալ զայլապի անուանան, որովք նախնի Հեթանոսք կուգէն զնոյն, այսինքն Մատուրնոս, Հայր, Սիմէոնոս, Բաքոս և այլն յարէ թէ՝ Ստեփանեանց զիստու Ստեփանոսի կամելով տալ թագաւորի իւրեանց՝ Բրիտանոսեայ ետուն, որ էր թագաւոր իւրեանց և Բիւրոսեան կուգէն զնոյն (3). յորոց երևի թէ՝ իւրեանցին և այլ պատմիչք Հայոց ոչ յիւրեանց հնարեցին անուանո Եւրոպայ և որդւոց նորա: այլ զորս ի գործածութեան գտին առ նախնի հեթանոս մատենագիրս ի մէջ բերեալ յիշատակեցին պարզել կամեցեալ ըստ կարելոյն զերթնութիւն:

3. Պարոն Իւանովն գրէ թէ՝ յառաջագոյն ըստ աւանդութեան Բաղդէացոց բնակիչն ամենայն

(1) Բրիտանոս ա. 30. Բրիտանոս նոյն է, որ ի Յերոսոյեացոյ Եւրոպայ:

(2) Փաղեկ ա. 1:

(3) Հնախոսութիւն Հայաստանաց, մասն ա. երես 261, 262:

